

Adolf Hitler

A Harmadik Birodalom Főhrere

Adolf Hitler – A Harmadik Birodalom Főhrere

© Az eredeti ötlet jogtulajdonosa: EMSE EDAPP, S. L., 2024

© A szövegek jogtulajdonosa: Joan Sol., 2024

© Magyar kiadás: Emse Edapp S. L., 2025

Felelős kiadó: Ignacio Briones Boris

Kiadói megvalósítás: Bonallettera Alcompas, S. L.

Borítóterv és illusztráció: Pau Taverna

Terv és tördelés: LitusGràfic

Borítófotó: Shutterstock.com

Belső illusztrációk és fotók:

19. o. Glasshouse Images / Shutterstock.com;

40., 47. o. Everett Collection / Shutterstock.com;

56. o. United States Holocaust Memorial Museum, a See
Published Source / Wikimedia Commons engedélyével;

91. o. Ismeretlen szerző / U.S. National Archives and Records
Administration / Wikimedia Commons;

114. o. US Army / Stars and Stripes, az Egyesült Államok
Hadseregének hivatalos magazinja / Wikimedia Commons.

Magyar változat: PressCon Kiadó, Budapest

Könyvészeti nyilvántartási szám: B 18813-2024

ISBN: 978-84-1164-490-7

Nyomtatva Szlovéniában

Minden jog fenntartva. A mű teljes vagy részleges sokszorosítása bármilyen formában vagy eljárással, valamint annak terjesztése bérbeadás vagy nyilvános kölcsönzés útján szigorúan tilos.

Tartalom

Egy hajléktalan, akinek megváltás a háború	7
Az „ő harca” – út a győzelemig	21
A diadalmas évek	39
Hanyatlás és vereség	103
Egyéni és kollektív összeomlás	117
Időrendi áttekintés	133

Rengeteget írtak életéről, tetteiről, személyiségének lényege mégis rejtély marad. Ez az osztrák származású, német állampolgárságú férfi mozgósította a tönkrement Németországot, és saját sorsával azonosította a nemzet kollektív sorsát. Soha, semmilyen demokratikus választáson nem ért el abszolút többséget, mégis megszerezte a kulcsfontosságú támogatást ahhoz, hogy kancellár és államelnök lehessen. Miután hatalomra került, felszámolta országában a demokráciát, és új típusú, kíméletet nem ismerő, messianisztikus becsvágyú diktátorrá vált. Olyan háborút robbantott ki, amely alapjaiban rendítette meg a világot, s az első két évben elképesztő könnyedséggel valósította meg minden katonai célját, sőt, 1941-ben csak a britek ellenállása akadályozta meg abban, hogy egész Európa ura legyen. Ám nagyravágyása, téveszméi odáig hajszolták, hogy egyszerre szállt szembe a Szovjetunióval és az Egyesült Államokkal, és mérhetetlen, erőszakos göggye végül katasztrófába sodorta. Mire pályája és élete véget ért, példátlan borzalmakat és pusztítást okozott a világnak.

Egy hajléktalan, akinek megváltás a háború

1914. augusztus 2-án az Odeonsplatzon, München belvárosának híres terén lelkes tömeg ünnepelte lármásan Németország előző nap bejelentett hadba lépését Oroszország ellen. Az ujjongó, optimista tömeg biztosra vette, hogy a háború villámgyorsan véget ér majd, és a német katonai hatalom, amely évszázadok óta rendre bizonyította erejét, elsöpör minden ellenséget. A német népnek vissza kell szereznie nagyságát, meg kell erősítenie pozícióját a birodalmak vetélkedésében, az európai kontinens zavaros helyzetében. Németország alvó óriás, amely lemaradt a gyarmatosítási versenyben, de most vissza kell szereznie az őt megillető, kiemelkedő helyet a nemzetek között, és ezt a hegemoniát nem elegáns diplomáciai tárgyalótermekben, hanem a csatamezőkön kell kivívnia. A német állam, amelyet a XIX. században Bismarck, a „vaskancellár” kovácsolt

egységbe a politikai színtéren, de amelyet már jóval korábban a katonai szellem határozott meg, most nagy lépést tehet előre, s a nemzetek élvonalába kerülhet. Ilyen volt a bajor főváros hangulata, kivéve azt a néhány megmaradt pacifistát, akit az előző hetekben gondosan kiszorítottak a nyilvános vitákból. Az Odeonsplatzon a társadalom legelkötelezettebb és legharciasabb rétege gyűlt össze, s fejezte ki gátlástalanul harci kedvét. A férfiak magasba lendítettek szalmakalapjukat, sildes sapkájukat, amilyen fejfedőjük csak volt. A tér visszhangzott az akkoriban hazafias himnuszoként énekelt *Die Wacht am Rhein* (Őrség a Rajnán) meg az utóbbi időben népszerűvé vált *Deutschland, Deutschland über alles* (Némethon mindenk fölött) dallamától, mindez két oroszlánszobor szenvtelen tekintete alatt – az oroszlánok mozdulatlansága ellentétben állt az emberek már-már őrjöngő harciasságával.

A tömegben szinte megbabonázva, dermedten állt egy huszonöt éves osztrák fiatalember.¹ A lepukkant szállodák és késdobáló kocsmák között régóta hányódó Adolf Hitler előtt új távlatok nyíltak meg. Élete hirtelen értelmet kapott: volt miért küzdenie, célja lett a napjainak. Az a fiatal, beilleszkedni képtelen bohém, aki egész életében egyetlen napot sem dolgozott, egyszer csak az események forgatagában találta ma-

¹ Heinrich Hoffmann fotója, mely 1914. augusztus 2-án, a müncheni Odeonsplatzon készült, s amelyen Adolf Hitler is látható, az egyik leghíresebb kép a leendő Führerről. Néhány szerző megkérdőjelezte a kép hitelességét, de a legtekintélyesebb történészek és életrajzírók hitelesnek tartják. Lásd: Ker-shaw, I: 1998. *Hitler. 1889–1936 : Hubris*, 89. és fotómelléklet; Fest, J: *Hitler*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 64.

gát. Elfelejtette végre az üres gyomorral tengetett napokat és a közös szállásokon bérelt, poloska lepte ágyon, horkoló koldusok társaságában töltött éjszakákat. Az a fiatalember, aki minden baj ellenére sohasem kételkedett saját képességeiben, most meghallotta a végzet nem mindennapi erejű hívását. Ez személyesen neki szólt mint elhivatott egyénnek, nem pedig a német császár egy alattvalójának a sok közül.

Hitler bizonyos értelemben rendhagyó eset volt: osztrákként éppen éppen azért menekült el hazájából, hogy ne kelljen bevonulnia az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregébe, és külön engedélyt kellett kérnie, hogy német zászló alatt harcolhasson. Egyéni sorsa túllépett saját személyén, s összeforrott egy nemzet, egy kontinens, végtére pedig az egész emberi nem sorsával.

A felső-ausztriai Braunau am Inn városkában született, Linz és a német határ közelében, egy határ menti településen – apja vámtisztviselő volt, ezért kellett odaköltöznie. Az apa, Alois, törvénytelen gyermekként látta meg a napvilágot, és csak 1876-ban változtatta vezetéknévét Hitlerre a Schicklgruberről, ami anyja vezetékeve volt. A történelmivé vált nevet akkor vette föl, amikor apja végül elismerte. Harmadik felesége a saját, huszonnégy évvel fiatalabb unokatestvére, Klara Pözl volt. 1889. április 20-án született negyedik gyermekük, Adolf. A házaspár hat gyermeke közül csupán ő és húga, Paula érte meg a felnőttkort. Velük élt két féltestvérük is, egy fiú és egy lány Alois második házasságából.

Életének korai szakaszában Adolfot sűrűn megverte az apja. Ez a bánásmód abban az időben teljesen megszokott

volt, de a jelek szerint a Hitler családban különösen kegyetlenül zajlott a fegyelmezés.² Alois nagyon szigorúan bánt a gyermekeivel, és úgy vélte, ehhez minden joga megvan: büszke volt arra, hogy ő az első a családjában, aki kiemelkedett a parasztságból, és belépett a tekintélyes köztisztviselői körbe, holott alig folytatott iskolai tanulmányokat.

Adolf rossz tanuló volt. Miután baj nélkül elvégezte az elemi iskolát, a főreáliskola első osztályát már meg kellett ismételnie, amikor a család Linzben telepedett le. A *Mein Kampf* (Harcom) című önéletrajzi és programadó könyvében, amelyet 1924-ben hűséges követője, Rudolf Hess segítségével írt, Hitler az apja elleni lázadással magyarázza rossz iskolai teljesítményét. Úgy állítja be, hogy Alois kezdettől fogva vámtisztnek szánta őt, a művészi hajlamú fiút.³ Ám Hitler azután is gyenge osztályzatokat kapott, hogy Alois 1903-ban meghalt. Olyannyira, hogy tizenhat évesen abbahagyta tanulmányait anélkül, hogy leérettségizett volna. Hitler meggyőzte fiatal és engedékeny édesanyját, hogy valamilyen rendellenes állapot vagy betegség nagyon megnehezíti neki a tanulást, ami így kinszenvedéssé vált, és Klara beleegyezett, hogy idő előtt abbahagyja iskoláit. Későbbi éveiben Hitler részben cáfolta, hogy valami egészségi vagy alkati ok gátolta volna a tanulásban. Ráadásul könyvmoly

² Toland, J.: 1976. *Adolf Hitler*. Garden City, N.Y.: Doubleday, 12–13.

³ Hitler, A.: 2009. *Mein Kampf. Historical edition*. Digitális változat. Arra, hogy e híres könyv irodalmilag rendkívül gyenge munka, többek között a nagy német publicista és életrajzíró, Joachim Fest is rámutatott, amint azt később látni fogjuk.

volt, és több ezer kötetes könyvtárat gyűjtött össze, amelynek nagy részét, állítólag, el is olvasta.⁴ Azonban nem azért olvasott, hogy szellemi látókörét bővítse, vagy hogy tanuljon és új dolgokat fedezzen fel, hanem csakis azért, hogy megerősítse rögeszméit, amelyek már az iskolában gyökeret vertek gondolkodásában, mihelyt megismerkedett az ultranacionalista és pángermán eszmékkal.

Eltűnt tehát életéből az agresszív és megannyi frusztrációt okozó apa. Hitler ettől fogva nővérével és anyjával lakott együtt, és ezzel új szakasz kezdődött az életében. E ponton feltétlenül meg kell említenünk Ödipusz-komplexusát és annak következményeit, amelyekről a leendő Führer számos pszichopatológiai elemzése szót ejt.⁵ Hitler a serdülőkor sorsdöntő szakaszát azzal zárta, hogy hatalmas élményterhet halmozott fel a szüleivel kapcsolatban: apja az első házasságában egy nála jóval idősebb nővel élt, akit nemegyszer megcsalt, és akitől nem született gyermeke; másodjára egy volt szeretőjét vette feleségül, akit a házasságkötés után egy évvel elvitt a tuberkulózis, és két gyermeket hagyott hátra; harmadik felesége a saját, huszonnégy évvel fiatalabb unokatestvére volt – a házasságkötéshez pápai diszpenzáció kellett –, ő tizenkét év alatt hat gyermeket szült neki, ám négy közülük nem érte meg a tízéves kort. Az apa ivott, házasságon kívüli kalandokba keveredett, és Adolf Hitlert tizenkét éves korától kezdve bántalmazta.

⁴ Miskolczi, A: 2003. *Hitler's Library*. Central European University Press.

⁵ Waite, R. G. L: 1977. *The Psychopathic God: Adolf Hitler*. New York: Basic Books.

Az engedelmes természetű, mindig rémült anya viszont férje halála után biztos menedéket nyújtott a fiatal Hitlernek, ám szinte minden kérésre rábólintott, akármilyen szeszélyes vagy abszurd volt is az ötlet – például arra, hogy a fia idő előtt hagyhassa félbe az iskoláit.

Azt a huszonöt éves férfit azonban nem pszichoanalitikus elméletek vezették, aki a müncheni Odeonsplatzon az oroszok elleni hadba lépést ünnepelte, és akinek öröme nem kizárólag hazafias jellegű volt, hanem részben abból fakadt, hogy végre kiutat talált élete zsákutcájából. Gondolkodásának horizontját a germán mitológia és a grandiózus német történelem határozta meg, és nagy dolgokra hivatottnak érezte magát. Alkalmatlan volt a mindennapi munkára és a családalapításra, nem volt életeleme a polgári középszer. Amióta kilenc évvel korábban otthagya az iskolát, ahol szinte kizárólag rajzból kapott jó jegyeket, meg volt győződve arról, hogy művésznek termelt. Az alatt a három év alatt, amíg anyjával és nővérével egy linzi külvárosi lakásban élt, naphosszat lustálkodott, s ezt úgy élte meg, mint aki a magasabb szellemi tevékenységeknek szenteli magát. Nem keresett munkát, és hagyta, hogy minden anyagi szükségletükről Klara gondoskodjon az özvegyi nyugdíjából és a családi megtakarításokból. Szokásává lett, hogy az utcán kóboroljon. Összevissza olvasott könyveket a német történelemről és mitológiáról, minden terv nélkül és kevés racionális szűrővel, s csak annyit festett, amennyi elég volt ahhoz, hogy fenntartsa magában a hitet, miszerint ő veleszületett művészi tehetség, aki a nem is túl távoli jövőben a festészet vagy az építészet

terén hoz létre ragyogó alkotásokat. Egyetlen barátja abban az időben egy engedékeny természetű fiatalember volt, August Kubizek, akit hosszú monológokkal untatott szellemi kérdésekről a rasszista pángermanizmus szellemében, szidalmazva az Osztrák–Magyar Monarchia számára utálatos etnikai sokszínűségét – az államét, amelynek szerencsétlenségére polgára volt.⁶

Tizenhét évesen járt először Bécsben, ahol két hónapot töltött anyja és más rokonok pénzén. Abban a fővárosban időzött most, ahol a szellemi avantgárd – ott élt Sigmund Freud, a forradalmi pszichoanalízis megalkotója és Ludwig Wittgenstein, aki felforgatta a filozófiát – együtt létezett a hagyományos, sőt reakciós erővel. Hitler, a vidéki fiú, aki semmit sem észlelt ebből a mély kulturális szakadékból, széles körű elismertségre vágyott. A Képzőművészeti Akadémia felvételi vizsgáján azonban szembesült a keserű valósággal: tehetség híján elutasították. A fiatalember nem adta fel, s a kudarcot nem saját tehetségtelenségének tulajdonította, hanem a vizsgáztatókat okolta, amiért képtelenek felismerni benne az igazi nagyságot. A következő évben újra próbálkozott, és az eredmény még rosszabb lett. Miután néhány hónapot Linzben töltött a mellrákban haldokló Klara mellett virrasztva, 1907 decemberében visszaköltözött Bécsbe, eltökélve, hogy festőművészként építi fel a jövőjét. Hogy fenntartsa magát,

⁶ Kubizek, A: 2002. *Adolf Hitler – mein Jugendfreund*. Leopold Stocker Verlag GmbH.

alkalmi munkákat kellett vállalnia, például hóeltakarítást, hordár volt a pályaudvaron, vagy építkezésen segédkezett. Ezek ideiglenes állások voltak, valamennyire elegendők a szegényes megélhetéshez, de soha nem jelentettek rendszeres lekötöttséget, nem töltötték ki a napjait. Hitler egy vendégházban bérelt közös szobát August Kubizekkel, linzi barátjával, akit végtelen szóömlenyekkel nyomasztott mitológiai fantáziáiról, amellet sűrűn járt Wagner-operákra. Wagner hősei: Lohengrin, Siegfried, Trisztán és Parsifal népesítették be képzeletét. Egy évig lakott együtt Kubizekkel, aztán búcsú nélkül távozott, mert pénze nem volt, és nem tudta fizetni a lakbért.

Ekkor kezdődött élete egyik legnehezebb szakasza, amikor az egyedülálló férfiak nyomorúságos menedékhelyein töltötte az éjszakákat, és hajléktalanoknak fenntartott étkezdékben csillapította éhségét. A legnehezebb pillanatokban életének egyetlen célja az lett, hogy túlélje az újabb napot. Helyzete valamelyest javult, amikor felfedezte, hogy ha nem is művészi, de mesteremberi tehetsége mégiscsak van, és akvarelleken, olajfestményeken örökítette meg a város ikonikus épületeit. Képeit szívesen vásárolta a polgári közönség, mert szemrevalók voltak, és jól mutattak a napaliban. Ettől még jöttányit sem szűnt a megvetése a világ iránt, amely nem tudta becsülni a tehetségét, de azért elégedett volt azzal, hogy munkájának köszönhetően – bár nehezen –, végre meg tudott élni. A képes levelezőlapokhoz biztosan elegendő volt a tehetsége, ám ezekből hiányzott minden művészi érték. Ugyanebben az időben olyan bécsi és

müncheni alkotók nyitottak új utakat a festészetben, mint Gustav Klimt, Egon Schiele, Oskar Kokoschka, Vaszilij Kandinszkij, Franz Marc vagy Paul Klee, de a fiatal Hitler ebből semmit nem vett észre. Neki a XIX. századi akadémikus festők voltak a példaképei.⁷

1913 májusában úgy döntött, hogy elhagyja Bécsset, és a közeli Münchenbe, Bajorország fővárosába költözik Rudolf Häuslerrel, aki afféle Kubizek-pótlékként lett a lakótársa. A hirtelen távozás egyik fő oka az volt, hogy sürgősen le kellett lépnie, nehogy besorozzák az osztrák–magyar hadseregbe, ami pedig már négy éve esedékes volt. Hitler a szökését azzal indokolta, hogy a szlávoknak és a zsidóknak is otthont adó Osztrák–Magyar Birodalomban elviselhetetlen számára a „faji” keveredés; ezért választotta a higiénikusabb Németországot. Az osztrák jog szerint azonban a katonai szolgálat megtagadása súlyos bűncselekmény volt, és börtönbüntetéssel járt. E bűncselekmény racionalizálásában két magatartás-mintázatot figyelhetünk meg, amelyek Hitler egész életében visszatérnek: a személyes kudarokat valamely csoport elleni agresszív kifogásokkal és a bűnösök megjelenésével fedi el, és mindezt nagyhangú retorikával köríti. 1914 januárjában az osztrák hatóságok végül rátaláltak Münchenben, ahol megint csak a városkép nevezetességeiről festett akvarelleket. Februárban alá kellett vetnie magát az orvosi vizsgálatnak, ott azonban szolgálatra alkalmatlannak minősítették, mivel alultáplált volt, mondhatni csontsovány,

⁷ Fest, J: *Hitler*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 33., 59.

ráadásul egy érzelmes szónoklattal sikerült meghatnia az orvosokat. A sorkatonaság alóli felmentés jó hírét anyagi megkönnyebbülés követte: huszonnégy éves korában Hitler végre megkapta az apai örökségét. Ez ugyan nem volt számottevő vagyon, de lehetővé tette, hogy kilábaljon a nyomorból, és legalább egy ideig pénzügyi gondok nélkül éljen. Eddig a pontig jutott tehát pályáján az a lelkes fiatalember, aki München belvárosában, az Odeonsplatzon ünnepelte a Német Császárság hadba lépését. Továbbra is a társadalom peremén tengődött, és semmilyen terve vagy kilátása nem volt a jövőre nézve. Önként jelentkezett a német hadseregbe: különleges engedély kellett ahhoz, hogy felvegyék, hiszen idegen állampolgár volt, rá más törvények vonatkoztak. A bajor ezredhez osztották be, és nem egészen több mint három hónapos kiképzés után a nyugati frontra vezényelték.

Máig sem tisztázódott, milyen szerepet játszott Hitler az első világháborúban, de előmenetele legalábbis szokatlannak tűnik. Kétszer kapott vaskeresztet, egy másodosztályút és egy első osztályút (utóbbit a háború után szinte mindig jól láthatóan viselte a mellén). Kitüntetései nem hagynak kétséget afelől, hogy lelkesen harcolt, bár a hivatalos nyilvánosságban nem találni semmit azokról a cselekedetekről, amelyekkel ezeket a kitüntetések kiérdemelte (ő azzal dicsekedett, az első osztályút azért a hőstettért kapta, hogy egymaga tizenöt ellenséges katonát állított meg). Sokáig nem jutott azonban tovább a közlegényi rangnál, ami nemcsak azért furcsa, mert ilyen alacsony rangfokozatú katonának adták a vaskeresztet, hanem azért is, mert egyértelműen

azt mutatja, hogy felettesei nem tartották nagyra, és talán a katonatársai sem. Néhány visszaemlékezés spártai, puritán és rendkívül fegyelmezett katonának festette le Hitlert, aki soha nem panaszkodott a fronton uralkodó mocsokra és egészségtelen körülményekre, nem vett részt a nőkről szóló beszélgetésekben, elítélte a trágár vicceket, soha nem járt bordélyházba (ellentétben a többi katonával), és szidta azokat a társait, akik bírálták a parancsnokaikat. Úgy tűnik, a katonai erények – fegyelem, kitartás, hűség – valóságos mintaképe volt, és eléggé elviselhetetlen figura. Soha nem kapott levelet, csomagot a barátaitól vagy a rokonaitól, ami érzelmi és társadalmi életének sivárságát jelezte.⁸

Franciaországban és Belgiumban a második és az első csatavonal közötti futárként szolgált, parancsokat továbbítva azoknak, akik az első vonalban harcoltak. Részt vett az első ypres-i csatában is (Belgium nyugati részén), amely négy napig tartó, hatalmas mézszárlássá fajult. A végére a németek vesztesége sokkal nagyobb volt, mint az antant erőké. Ez volt az első olyan eset a merényletek és harcok hosszú sorában, amikor Hitler meghalhatott volna, de mindig megúsza.

Csak egy láblövés miatt hagyta el a frontot; 1916 októbere és 1917 márciusa között egy berlini kórházban feködt, lábadozása idején felháborodva észlelte a berliniek fásultságát és kimerültségét. Már a háború legvégén, 1918 októberében történt, hogy brit mustárgáztámadásba keve-

⁸ Kershaw, I: 1998. *Hitler. 1889–1936: Hubris*. Londres: Penguin Books, 92.

redett Ypres közelében, s emiatt átmenetileg elveszítette a látását. Ezúttal Pasewalk városában került katonai kórházba – Pomeránia régióban, a lengyel határ közelében, Berlin-től mintegy 150 kilométerre északra. Ezekben a napokban paranoiás rémlátomások közepett értesült előbb a német monarchia bukásáról és köztársasági rendszerrel való felváltásáról, másnap pedig – még nagyobb rémülettel és felháborodással – Németország fegyverletételéről. Hogy mit élt át, azt a *Mein Kampf* lázas prózája érzékelteti.

Némely Hitler-rajongók arról beszélnek, hogy Pasewalkban, átmeneti vaksága idején egy hirtelen jött, spirituális megtérés vezette el a nemzetiszocialista ideológiához, amikor sorra érték a kétségbeejtő politikai hírek. Az alapos, tárgyilagos kutatások azonban cáfolják, hogy ilyesféle megvilágosodásban lett volna része, és azt bizonyítják, hogy Hitler akkoriban zavarodott, depressziós személyiség volt. Amint a következő fejezetben láthatjuk, Hitler 1919-től kezdve, Münchenben alakította ki politikai ideológiáját. Pasewalkban ő csak egy volt a vulgáris, szélsőséges nacionalista közemberek sorában, semmiben sem különbözött a többi katonától. A német jobboldal és a szélsőjobb, de mindenekelőtt maga Hitler a következő két évtizedben folyamatosan a berlini politikusok árulásáról beszélt, a „zsidók, szociáldemokraták és marxisták összeesküvéséről”, akik hátba szúrták a bátor német katonákat. (Ez volt a *Dolchstoßlegende*, vagyis „a tördöfés legendája”.) A „novemberi árulók” szókapcsolat a dacos neheztelésbe süppedt németek kedvenc kifejezése lett, hogy megmagyarázzák azt a vereséget, amire vélemény-

A fiatal Hitler
portréfotója 1923-ból.

nyük szerint sohasem kerülhetett volna sor a csatatéren. Az első világháborúban valóban nem került sor döntő csatára – amilyen például Sztálingrád volt a második világháborúban –, nem volt fordulópon, de tény, hogy a német polgári lakosság addigra már többségében fel akarta adni a harcot a kimerültség és az éhezés miatt. Ám a jobboldal és a szélsőjobb képviselői nem fogadták el ezt az érvet, számukra csak a „győzelem vagy halál” alternatívája volt érthető, és a tárgyalásos békét szégyenletes vereségnek tartották.

A német civil politikusok által, katonai képviselők nélkül aláírt fegyverszünet súlyos stratégiai hibának bizonyult: a tárgyalásokba be kellett volna vonni legalább egy magas rangú katonai parancsnokot, hogy a fegyveres erőkre is háruljon valamennyi a felelősségből. Így elkerülhető lett volna a döntéssel szembeni későbbi delegitimációs kampány. A fegyverszünet drasztikus feltételeket szabott Németországnak, akár a háborús jóvátételről, akár a területvesztésről, akár a katonai erő korlátozásáról volt szó. Mindez súlyos – és végül is tragikusan kontraproduktív – büntetés volt, amely tápot adott a weimari köztársaság vezetőivel szemben állandósuló jobb- és szélsőjobboldali kritikának. Az ingatag demokratikus és parlamentáris köztársaságot tehát az első világháborús vereség után hozták létre Németországban. Alkotmányát 1919. július 21-én fogadták el Weimarban, erről kapta nevét az 1933-ig fennálló rendszer. Ez szentesítette a népszuverenitást, ami anomália volt a birodalmi Németország történetében, és nem múló sértés a reakciós gondolkodásúak számára. A weimari köztársaságot mindig is a háborús jóvátételt szabályozó 1919. júniusi versailles-i békeszerződés baljós árnyéka kísérte. Így tizennégy éves fennállása alatt a weimari köztársaságnak valóságos Trójaként kellett állnia a német hadsereg és a reakciós politikai erők folyamatos, kegyetlen ostromát, amelynek során a rendszerellenzékéből mindinkább kiemelkedett egy megzabolázhatatlan, harcias alak: az Adolf Hitler nevű egykori bécsi és müncheni csavargó, szürke őrvezető a háborúban, a német nacionalista revansizmus jövőbeli vezére.

Az „ő harca” – út a győzelemig

A német háborús veteránoknak nehéz és bizonytalan évek elé kellett nézniük, mivel többségüknek nem volt megélhetése. A versailles-i békeszerződés rendkívül szigorú feltételei és a háború utáni gazdaság katasztrofális állapota következtében munkanélküli, kétségbeesett és dühös németek hatalmas tömege jelent meg az országban, s ez veszélyes táptalajt jelentett egy olyan vezérnek, aki arra alkalmas időben képes volt mozgósítani őket.

A háború utáni Németországban több politikai kezdeményezés is született, amelyek különböző, addig ki nem próbált irányokba vihették volna az országot. 1919. január 5-én kezdődött a spartakista felkelés (a névadó Spartakus Szövetség addigra már beleolvadt a kommunista pártba), az orosz forradalom ihlette munkáslázadás, amely hét napig tartó általános sztrájkjal, gyárak és stratégiai pontok elfoglalásával járt. A fiatal weimari köztársaság és főként az erős Szociál-